

Łukasz Borowski
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie
DOI: 10.15290/std.2023.09.01

 0000-0002-5330-8899

INTERDYSCYPLINARNY CHARAKTER TEOLOGII PRAKTYCZNEJ MAŁŻEŃSTWA I RODZINY

THE INTERDISCIPLINARY NATURE OF PRACTICAL THEOLOGY OF MARRIAGE AND FAMILY

Pope Francis' apostolic constitution *Veritatis gaudium* and analysis of practical theology emphasize the essence of an interdisciplinary approach to research, emphasizing the need for "strong transdisciplinarity" in learning various aspects of the analyzed topic. Practical theology, also known as pastoral theology, aims to respond to contemporary challenges by taking into account both the theological and social, cultural and psychological dimensions that influence the life of the Church and society today. This article emphasizes the need for an interdisciplinary approach to research on marriage and family, striving to cooperate with various scientific fields in order to consolidate the vision of marriage and family in accordance with the natural intention of the Creator

Key words: practical theology, interdisciplinarity, marriage, family.

Wstęp

Konstytucja apostolska papieża Franciszka *Veritatis gaudium* o uniwersytetach i wydziałach kościelnych (27.12.2017) wzywa do odkrycia na nowo zasady interdyscyplinarności w prowadzonych badaniach i to

nie tyle w jej formie „słabej” zwykłej wielodyscyplinarności, jako podejścia, które sprzyja lepszemu zrozumieniu, z kilku punktów widzenia, jakiegoś przedmiotu badań; ile raczej w jej formie „mocnej” transdyscyplinarności, jako umiejscowienia i rozwoju wszelkiej wiedzy w obrębie przestrzeni Światła i Życia oferowanej przez Mądrość, która emanuje z Objawienia Boga¹.

Teologia praktyczna – nazywana synonimicznie pastoralną² – choć jako odrębna dyscyplina teologiczna posługuje się własną metodą naukową, to chętnie i obficie powinna korzystać z dorobku innych nauk. Zobowiązuje ją do tego przedmiot badań, jakim jest urzeczywistnianie się Kościoła w teraźniejszości. Znaczy to tyle, że teolog pastoralista w formułowaniu imperatywów pastoralnych, które są jednym z celów dziedziny, bierze pod uwagę uwarunkowania, w jakich dokonuje się uobecnianie Kościoła w aktualnej sytuacji³. Stąd pastoralista w swoich badaniach uwzględnia zarówno teologiczny charakter dziedziny, mający swoje źródło w Objawieniu Bożym, jak i różnorodne uwarunkowania społeczne, kulturowe, psychologiczne czy ekonomiczne, które wpływają na sposób, w jaki Kościół jest obecny w teraźniejszym świecie.

Nagłym wyzwaniem, stojącym przed Kościołem XXI wieku, jest duszpasterska odpowiedź na współczesny kryzys małżeństw i rodzin, szczególnie w jego warstwie antropologicznej. Zadanie to nie może być dobrze zrealizowane bez prowadzenia badań pastoralnych o charakterze interdyscyplinarnym – posługując się pojęciem Konstytucji *Veritatis gaudium* – zarówno w formie „zwykłej wielodyscyplinarności”, jak i „mocnej transdyscyplinarności”, co zostanie ukazane w niniejszym artykule.

Rozumienie pojęcia interdyscyplinarności

Termin „interdyscyplinarność” ma swoje korzenie w łacińskich słowach *inter* (pomiędzy) i *disciplina* (dziedzina nauki), co wskazuje na współpracę między różnymi dziedzinami nauki w celu lepszego zrozumienia danego problemu. W interdyscyplinarnym podejściu badawczym istnieje wspólny przedmiot badań, który jest ujmowany z różnych perspektyw. Jednakże, pomimo wspólnego przedmiotu badań, badacze mogą korzystać z różnych metod i technik badawczych, które są charakterystyczne dla ich własnych dziedzin. W ten sposób interdyscyplinarność umożliwia holistyczne podejście do przedmiotowej kwestii, nierzadko ukazując jej złożoność. To z kolei powinno prowadzić do

¹ Franciszek, *Veritatis gaudium*, Watykan 2017, 4.

² Zob. R. Kamiński, *Z metodologii teologii pastoralnej*, „Studia Nauk Teologicznych” 2 (2007), s. 235-250.

³ Por. idem, *Teologia pastoralna*, t. 1, Lublin 2000, s. 18.

kompleksowego zrozumienia poruszanego zagadnienia oraz do wypracowania bardziej wszechstronnych i skutecznych rozwiązań.

Takie podejście badawcze konstytucja *Veritatis gaudium* określa mianem „zwykłej wielodyscyplinarności”. Zwykłej, ale należałoby dodać niezbędnej, szczególnie w dziedzinie teologii praktycznej małżeństwa i rodziny. Tematyka życia małżeńskiego i rodzinnego jest niezwykle szeroka i obejmuje wiele różnorodnych aspektów, które dotyczą relacji między partnerami, rodzicielstwa, wychowania dzieci, funkcjonowania rodziny w społeczeństwie oraz roli małżeństwa i rodziny w kontekście kulturowym, społecznym i religijnym. Obejmuje ona również zagadnienia związane z psychologią, ekonomią, prawem, zdrowiem, edukacją i wieloma innymi dziedzinami.

Różnorodne obszary nauki analizują złożone zjawiska i procesy związane z życiem małżeńskim i rodzinnym. Teolog pastoralista, starając się opracować kompleksowe wnioski praktyczne, które efektywnie reagują na współczesne wyzwania i potrzeby, musi koniecznie uwzględnić rezultaty badań prowadzonych w innych dziedzinach nauki. Pomimo odrębności metodologicznych stosowanych w teologii pastoralnej w porównaniu z innymi dziedzinami nauk, nie można zignorować cennego wkładu tychże badań w pełne zrozumienie omawianych problemów.

Dla przykładu warto porównać współpracę teologii praktycznej z socjologią. Pomimo tego, że teologia praktyczna i socjologia różnią się metodologicznie, istnieją obszary wspólne, gdzie obie dyscypliny mogą się wzajemnie uzupełniać. Teologia praktyczna zajmuje się głęboką refleksją nad praktyką religijną, duchową i duszpasterską, bazując na zrozumieniu wiary i nauk teologicznych. Jej metodologia opiera się na interpretacji źródeł religijnych, takich jak Pismo Święte, Tradycja i nauczanie Kościoła, oraz na refleksji teologicznej nad doświadczeniem religijnym. Socjologia natomiast zajmuje się badaniem struktur społecznych, instytucji, procesów społecznych oraz interakcji między jednostkami w społeczeństwie. Jej metodologia obejmuje obserwacje, analizę danych empirycznych, badania ankietowe, wywiady i inne techniki badawcze⁴.

Pomimo tych różnic socjologiczne badania nad strukturą rodziny, rytuałami społecznymi czy zmianami kulturowymi mogą dostarczyć teologom praktycznym głębszego zrozumienia kontekstu społecznego, w którym dokonuje się praktyka religijna i duszpasterska. Z kolei teologiczna refleksja nad wartościami religijnymi, duchowymi i etycznymi może wzbogacić socjologiczne analizy społeczne, dostarczając szerszego kontekstu i głębszego zrozumienia ludzkiego doświadczenia. W ten sposób, choć teologia praktyczna i socjologia posługują się odrębnymi metodologiami badawczymi, ich wzajemna interakcja

⁴ T. Wielebski, M. Tutak, *Meandry interdyscyplinarności teologii pastoralnej. Przyczynek do dyskusji*, „Teologia Praktyczna” 17 (2016), s. 39-40.

może przynieść korzyści w zrozumieniu i odpowiedzi na współczesne wyzwania społeczne i religijne.

W tym przypadku bardziej odpowiednim byłoby używanie określenia „wielodyscyplinarność” niż „interdyscyplinarność” (w kontekście, na który wskazuje przytoczona konstytucja *Veritatis gaudium*). Poszczególne dziedziny nauki zachowują tu swoją epistemologiczną i metodologiczną autonomię, a ewentualna synteza wiedzy, której dostarczają, pozostawiona jest nierzadko odbiorcom, którzy otrzymują wszechstronną wiedzę na określony temat.

W ramach każdej z tradycyjnych dziedzin wiedzy istnieje wiele dyscyplin szczegółowych, które badają rozmaite aspekty tego samego przedmiotu. Taki typ badań można by określić „badaniami wewnętrznymi”. Istnieje np. psychologia rozwojowa, psychologia osobowości, psychologia poznawcza itp., ale też psychologia zdrowia, sportu czy reklamy. Nie inaczej jest w przypadku teologii. W ramach teologii badacze analizują małżeństwo i rodzinę z różnych perspektyw, takich jak teologia moralna (badanie moralnych aspektów życia rodzinnego), teologia pastoralna (kształtowanie praktyk duszpasterskich w kontekście małżeństwa i rodziny), teologia dogmatyczna (rozumienie małżeństwa i rodziny w kontekście nauki Kościoła) czy teologia biblijna (badanie biblijnych podstaw i aspektów małżeństwa i rodziny).

Teologia praktyczna małżeństwa i rodziny zakłada zatem jakby podwójną interdyscyplinarność: „interdyscyplinarność wewnątrzteologiczną” (*ad intra*) oraz interdyscyplinarność w zakresie nauk pozateologicznych, zajmujących się małżeństwem i rodziną. Można by ją określić mianem „interdyscyplinarności pozateologicznej” (*ad extra*), którą rozumie się raczej jako wielodyscyplinarność.

Cytowana konstytucja apostolska *Veritatis gaudium* wzywa do odkrycia na nowo zasady interdyscyplinarności jako wyzwolenia się ze zwykłej wielodyscyplinarności i przejścia do „mocnej transdyscyplinarności”. Termin „transdyscyplinarność” składa się z dwóch głównych części: „trans” i „dyscyplinarność”. Przedrostek *trans* pochodzi z języka łacińskiego i oznacza tyle, co „przekraczanie”, „przez” lub „poza”. Jest to często używany przedrostek w języku polskim, który wskazuje na ruch lub przejście z jednego stanu, miejsca lub poziomu do innego. Słowo „dyscyplinarność” odnosi się do koncepcji działalności w ramach określonej dziedziny nauki lub dyscypliny. Ma korzenie w łacińskim *disciplina* i pierwotnie oznaczało „sposób nauczania”.

Pojęcie „transdyscyplinarność” oznacza zatem podejście, w którym przekracza się granice tradycyjnych dziedzin nauki, łącząc elementy z różnych dyscyplin w celu rozwiązania konkretnego problemu lub zrozumienia danego zagadnienia⁵. W kontekście teologii transdyscyplinarność oznacza odwoływanie

⁵ Por. J. Tabaszewska, „Wędrujące pojęcia”: koncepcja Mieke Bal – przykład inter- czy transdyscyplinarności, „Studia Europaea Gnesnensia” 8 (2013), s. 117.

się do Bożej transcendencji jako fundamentu dla pojmowania i interpretacji wszelkiej wiedzy. Polega na umiejscowieniu całości wiedzy w obrębie Objawienia Bożego, czyli przekazu, który Bóg udziela człowiekowi na temat samego siebie i rzeczywistości, zarówno przez naturę, jak i przez Objawienie zawarte w Piśmie Świętym i Tradycji (por. KO 24).

Joseph Ratzinger powiedział w wykładzie z okazji otrzymania tytułu *doktora honoris causa* na Uniwersytecie w Pampelunie:

Swoistość teologii polega na tym, że zwraca się ona do tego, czego sami nie wynaleźliśmy i co może być fundamentem naszego życia właśnie dlatego, że nas poprzedza i nas podtrzymuje, czyli jest większe niż nasze własne myślenie. Drogę teologii wskazują słowa: *credo ut intelligam* (przyjmuję to, co dane), aby na tej podstawie dojść do właściwego rozumienia samego siebie⁶.

W praktyce oznacza to, że teologia jako dyscyplina nie stoi w izolacji od innych dziedzin nauki – również pozateologicznych – ale jest otwarta na dialog, aby zgłębiać prawdy wiary w kontekście różnych dyscyplin naukowych oraz aby odpowiedzieć na wyzwania współczesnego świata. Transdyscyplinarność w teologii zachęca nie tylko do poszukiwania wspólnych punktów między teologią a innymi dziedzinami nauki, takimi jak filozofia, psychologia, socjologia, nauki przyrodnicze czy humanistyczne, w celu lepszego zrozumienia zagadnień religijnych i ich implikacji dla życia człowieka i kształtowania go wedle zamysłu Stwórcy, ale również do oświeclania tych nauk Mądrością przekraczającą ludzki umysł.

Interdyscyplinarność teologii praktycznej małżeństwa i rodziny (*ad intra*)

Interdyscyplinarność teologii praktycznej małżeństwa i rodziny (*ad intra*) odnosi się do ścisłej współpracy różnych dyscyplin w ramach samej teologii, w celu lepszego zrozumienia i odpowiedzi na wyzwania związane z małżeństwem i rodziną. Oznacza to, że teologia praktyczna małżeństwa i rodziny korzysta z różnorodnych perspektyw i ujęć teologicznych, aby rozwijać kompleksowe podejście do problemów dotyczących życia małżeńskiego i rodzinnego.

Teologia pastoralna stanowi nieodłączną część całości teologii, dlatego też powinna być rozpatrywana w szerszym kontekście. Posiadając swoje własne, specyficzne obszary badań, opiera się jednak na osiągnięciach w dziedzinie teologii systematycznej (dogmatycznej, moralnej, fundamentalnej, eklezjologii oraz biblistyki) i prawa kanonicznego. Nie oznacza to konieczności włączania wszystkich elementów tych dyscyplin do teologii pastoralnej, ale raczej

⁶ J. Ratzinger, *Co oznacza teologia?*, [w:] idem, *Opera omnia*, t. 9, cz. 1, Lublin 2016, s. 328-329.

korzystanie z najnowszych osiągnięć tych dziedzin. Teologia pastoralna dąży do opracowania aktualnych, własnych modeli teologicznych. Charakteryzuje się ona przede wszystkim orientacją egzystencjalną i praktyczną, skupiając się na roli Kościoła w konfrontacji ze współczesnym światem⁷.

Nauki biblijne stanowią bogate źródło materiału do analizy, interpretacji i zrozumienia różnorodnych aspektów małżeństwa i rodziny, które zostały przekazane w Słowie Bożym. Opowieści biblijne o małżeństwach, historia Adama i Ewy oraz nauczanie Jezusa Chrystusa na temat małżeństwa, dostarczają teologom praktycznym wglądu w Boży plan dla małżeństwa i rodziny oraz wartości, na których należy budować rodzinę.

Pismo Święte ukazuje Boży pierwotny plan dla małżeństwa i rodziny, przedstawiając je jako instytucje stworzone przez Boga. Relacje rodzinne, zaprezentowane w Starym i Nowym Testamencie, dostarczają fundamentalnych wzorców dla życia rodzinnego. Dzięki temu teologowie praktyczni mogą lepiej zrozumieć duchowe i etyczne aspekty życia rodzinnego oraz wzmacniać wartości, które promują harmonię i rozwój w relacjach małżeńskich i rodzinnych. Biblia zawiera nauczanie dotyczące miłości, wierności, współczucia, wybaczenia i innych wartości, które są kluczowe dla zdrowych relacji małżeńskich i rodzinnych. Te wartości stanowią fundament teologii praktycznej, kształtując postawy i zachowania w życiu rodzinnym.

Teolog pastoralista nie szuka jedynie w Słowie Bożym bezpośrednich odniesień do podejmowanego tematu, ale jego podstawowym zadaniem jest konfrontacja wypracowanych wniosków oraz imperatywów pastoralnych z Objawieniem Bożym i zawartym w nim zamysłem Boga względem człowieka. W bardziej precyzyjnym ujęciu, teolog praktyk zadaje sobie pytanie, czy opracowane zalecenia, programy lub inne inicjatywy przyczynią się do prowadzenia bardziej ewangelicznego życia, prowadzącego do wypełniania woli Bożej.

Teologia pastoralna korzysta z badań teologii moralnej, która dostarcza ogólnych zasad i norm, służących jako fundament moralny dla chrześcijańskiego życia jednostki oraz wspólnoty. Te zasady, wynikające z nauki Kościoła i interpretacji Pisma Świętego, obejmują takie kwestie, jak etyka seksualna, obowiązki wobec Boga i bliźnich czy też sprawiedliwość społeczna. Stanowią one wytyczne moralne, które mają zastosowanie w różnych sytuacjach życiowych.

Teologia praktyczna małżeństwa i rodziny skupia się na konkretnych sytuacjach życiowych, jakie mają miejsce w ramach życia rodzinnego i małżeńskiego. Analizuje ona te sytuacje w kontekście wartości i norm moralnych dostarczonych przez teologię moralną. Teologia pastoralna bada, jak te ogólne

⁷ Por. K. Majdański, *Interdyscyplinarność w posłudze wobec prawdy o małżeństwie i rodzinie*, „Studia nad Rodziną” 1 (2001), s. 22-23.

zasady moralne mają być stosowane w praktyce, w codziennych decyzjach i wyzwaniach związanych z życiem rodzinno-małżeńskim.

Poprzez tę konkretną implementację zasad moralnych teologia praktyczna małżeństwa i rodziny wzbogaca zrozumienie praktycznych aspektów życia chrześcijańskiego. Analizuje ona, jak te zasady moralne wpływają na relacje małżeńskie, wychowanie dzieci, podejmowanie decyzji życiowych czy też radzenie sobie z trudnościami i kryzysami w życiu rodzinnym. Dzięki temu teologia praktyczna przyczynia się do lepszego zrozumienia, jak życie rodzinne może być autentycznie chrześcijańskie i jak podejmować konkretne wyzwania moralne w kontekście życia rodzinnego i małżeńskiego.

Badania teologii praktycznej małżeństwa i rodziny ściśle wiążą się z podstawami teologii dogmatycznej, zwłaszcza eklezjologii, która analizuje naukę o Kościele. Eklezjologia pełni istotną rolę w ugruntowaniu refleksji nad życiem małżeńskim i rodzinnym w kontekście wiary chrześcijańskiej, dostarczając podstawowych założeń dotyczących natury, misji i roli Kościoła w świecie.

Teologowie pastoralisci korzystają z tych nauk, aby lepiej zrozumieć, w jaki sposób Kościół wpływa na życie rodzinne i małżeńskie oraz jakie są jego oczekiwania wobec rodzin. W oparciu o fundament eklezjologii teologia praktyczna małżeństwa i rodziny analizuje m.in.: rolę Kościoła w kształtowaniu życia rodzin i małżeństw, wspólnotę rodzin jako integralną część Kościoła, podejście duszpasterskie Kościoła do potrzeb i wyzwań rodzin czy znaczenie sakramentu małżeństwa jako wyrazu miłości Chrystusa do Kościoła i jego wpływu na życie rodzinne. Dzięki temu podejściu teologia praktyczna małżeństwa i rodziny wykorzystuje podstawy teologii dogmatycznej, szczególnie eklezjologii, aby poszerzyć zrozumienie roli Kościoła w życiu rodzin i małżeństw oraz dostosować swoje zalecenia duszpasterskie do współczesnych potrzeb rodzin.

Wreszcie – teologia praktyczna małżeństwa i rodziny łączy się również z teologią liturgiczną, która bada sakramentalne wymiary życia chrześcijańskiego, w tym małżeństwa jako sakramentu. Poprzez zintegrowanie nauk liturgicznych z praktyką duszpasterską teologia praktyczna kształtuje odpowiednie narzędzia i formy włączenia małżeństw i rodzin w liturgiczne życie wspólnoty Kościoła.

Kwestie życia małżeńskiego i rodzinnego porusza również prawo kanoniczne, stanowiące zbiór przepisów i norm regulujących życie Kościoła. Określa ono m.in. zasady zawierania małżeństwa sakramentalnego, jego jedność i nierozdzielność, cele małżeństwa, obowiązki małżonków i rodziców oraz inne kwestie związane z życiem rodzinno-małżeńskim w ramach Kościoła katolickiego. Prawo nie pomija przygotowania do życia małżeńskiego oraz troski o towarzyszenie małżonkom i rodzinom na drodze duszpasterstwa.

Teologia małżeństwa i rodziny oraz prawo kanoniczne współpracują ze sobą w celu zapewnienia odpowiedniego rozumienia, interpretacji i stosowania nauki

Kościół katolicki dotyczącej małżeństwa i rodziny. Teologia małżeństwa i rodziny dostarcza teologicznego kontekstu i rozumienia sakramentu małżeństwa oraz życia rodzinnego, podczas gdy prawo kanoniczne określa praktyczne zasady i procedury związane z życiem małżeńskim i rodzinnym w ramach wspólnoty Kościoła. Dzięki temu Kościół jest w stanie zapewnić właściwe prowadzenie i rozumienie życia małżeńskiego i rodzinnego w świetle wiary katolickiej.

Wspomniane powyżej dyscypliny nie wyczerpują obszarów współpracy teologii praktycznej małżeństwa i rodziny z innymi dziedzinami teologii czy prawem kanonicznym. Ukazują one jedynie na silną korelację między teologią pastoralną a badaniami innych nurtów, zwłaszcza teologii systematycznej i prawa kanonicznego, oraz wzywają do troski o małżeństwo i rodzinę w różnych aspektach życia. Wyznaczają one swoistą metodę teologii praktycznej, która, badając aktualną rzeczywistość, konfrontuje ją z nauczaniem Kościoła, aby wypracować użyteczne wskazania pastoralne. W ten sposób teologia praktyczna małżeństwa i rodziny pozostaje otwarta na współpracę z różnymi dziedzinami teologii oraz prawem kanonicznym, aby w pełni uwzględnić kompleksowy charakter życia małżeńskiego i rodzinnego w kontekście wiary chrześcijańskiej.

Wielodyscyplinarność teologii praktycznej małżeństwa i rodziny (*ad extra*)

Zadaniem współczesnej teologii praktycznej małżeństwa i rodziny jest prowadzenie refleksji nad ich aktualną sytuacją. Wymaga to współpracy z wieloma dziedzinami pozateologicznymi, które dostarczają różnorodnych perspektyw i narzędzi do zrozumienia oraz udzielenia odpowiedzi na współczesne wyzwania związane z życiem małżeńskim i rodzinnym.

Konstytucja apostołska *Veritatis gaudium* wzywa do „mocnej transdyscyplinarności, jako umiejscowienia i rozwoju wszelkiej wiedzy w obrębie przestrzeni Światła i Życia oferowanej przez Mądrość, która emanuje z Objawienia Boga”⁸. Jest to bardzo ważna wskazówka metodologiczna, która gwarantuje niezależność badań teologicznych. Każdy teolog, zwłaszcza teolog pastoralista, przyjmując w swojej pracy dorobek nauk pozateologicznych, szanuje autonomię danej dziedziny oraz jej metodologię, równocześnie zawsze uwzględniając etykę tej dyscypliny. Wyniki badań zawsze interpretuje w odniesieniu do Objawienia Bożego – owej Mądrości, która kształtuje fundament każdej refleksji teologicznej⁹.

Tylko takie podejście może prowadzić do wypracowania adekwatnych wniosków, zgodnych z antropologią i naturą człowieka, poprzez uwzględnienie

⁸ Franciszek, *Veritatis gaudium...*, 4.

⁹ Por. B. Mierzwiński, *Współczesna koncepcja teologii praktycznej małżeństwa i rodziny*, „Teologia Praktyczna” 2 (2001), s. 94-95.

głębszego zrozumienia ludzkiej kondycji, cech charakterystycznych dla istoty ludzkiej oraz uniwersalnych praw rządzących ludzkim doświadczeniem. Obejmuje to analizę aspektów psychologicznych, społecznych, duchowych i fizycznych człowieka, uwzględniając jego aspiracje, potrzeby, relacje z innymi oraz dążenia do realizacji osobistego i społecznego dobra. Poprzez takie podejście możliwe jest sformułowanie wniosków i zaleceń pastoralnych, które uwzględniają wieloaspektowość życia ludzkiego i odpowiadają na konkretne wyzwania i potrzeby w kontekście życia małżeńskiego i rodzinnego zgodnego z zamysłem Stwórcy.

Warto o tym przypomnieć, gdy pewne nurty nauki, w tym niestety również teologii, zdają się kierować ku samorozumieniu współczesnego człowieka (zwłaszcza zachodniego) jako swoistemu „transcendentalnemu horyzontowi”. W rezultacie treści teologiczne – co dobrze widać szczególnie w obszarze teologii moralnej i pastoralnej – są dostosowywane do tego, co postrzegane jest jako możliwe dla jednostki, której sposób myślenia ukształtowany jest przez tzw. nowożytny rozum¹⁰. W efekcie zatracą się odniesienie stworzenia do Stwórcy, co w konsekwencji prowadzi do pozytywizmu w różnych obszarach życia. Za normę i regułę postępowania uważa się to, co ustanowione (często nieważne w jaki sposób!), a nie to, co obiektywnie prawdziwe i służące dobru jednostki i społeczności.

Teolog pastoralista chętnie korzysta z dorobku innych nauk, ale ich badania zawsze stawia i interpretuje w świetle Prawdy Objawionej. Dziedziny pozateologiczne, takie jak psychologia, socjologia, nauki o rodzinie, prawo rodzinne, medycyna, pedagogika, ekonomia czy antropologia stanowią niezwykle istotne źródło wiedzy i perspektyw, które wzbogacają badania teologiczne nad małżeństwem i rodziną.

Tak jest chociażby w przypadku nauk socjologicznych. Teologia praktyczna małżeństwa i rodziny angażuje się w dialog z socjologią, aby lepiej zrozumieć dynamikę relacji rodzinnych i wyzwania, przed którymi stoją współczesne małżeństwa. Socjologia jako nauka o strukturach społecznych, interakcjach i procesach społecznych dostarcza teologom praktycznym istotnej perspektywy społecznej na zjawiska związane z małżeństwem i rodziną.

Poprzez współpracę z socjologią teologia praktyczna małżeństwa i rodziny uzyskuje lepsze zrozumienie kontekstu społecznego, w którym funkcjonują rodziny, oraz wpływu zmian społecznych na struktury rodzinne i relacje małżeńskie. Analiza trendów społecznych, takich jak zmiany w modelach rodziny, dynamika relacji rodzinnych, tożsamość płciowa, wpływ kultury i mediów na

¹⁰ Por. J. Merecki, *Interdyscyplinarność teologii*, „Wrocławski Przegląd Teologiczny” 2 (2008), s. 173.

życie rodziny jest istotnym elementem badań teologicznych nad małżeństwem i rodziną.

Socjologia dostarcza również narzędzi do badania interakcji społecznych w ramach małżeństwa i rodziny, co pomaga zrozumieć dynamikę relacji małżeńskich, wzorce komunikacji, konflikty i sposoby radzenia sobie z nimi. Teologia praktyczna małżeństwa i rodziny może wykorzystać to społeczne spojrzenie do formułowania praktycznych zaleceń duszpasterskich, dotyczących budowania zdrowych relacji małżeńskich, komunikacji w rodzinie, rozwiązywania konfliktów czy wsparcia dla rodzin w trudnych sytuacjach.

Współpraca z socjologią umożliwia także uwzględnienie różnorodności społecznej i kulturowej w badaniach nad małżeństwem i rodziną oraz dostosowanie zaleceń duszpasterskich do różnych kontekstów społecznych. Dzięki temu teologia praktyczna małżeństwa i rodziny może bardziej adekwatnie reagować na zmieniające się realia społeczne i kulturowe, oferując wsparcie i rozwiązania scalające więzi małżeńskie i rodzinne.

Psychologia dostarcza głębszego zrozumienia ludzkiej psychiki, emocji i zachowań, co pomaga w analizie relacji małżeńskich i rodzinnych oraz identyfikacji potrzeb i wyzwań jednostek w kontekście życia rodzinnego. W nauce mówi się o psychologii pastoralnej, która nie ogranicza się jedynie do zastosowania psychologicznych metod i technik. Istotnym elementem jest także integracja psychologicznej wiedzy i interwencji z głębszą perspektywą duchową i religijną. Dzięki temu psychologia pastoralna staje się narzędziem służącym nie tylko do rozumienia i leczenia problemów psychicznych, ale także do kierowania ludzi w stronę rozwoju duchowego i zbliżenia do Boga.

Prawo rodzinne dostarcza ram prawnych regulujących małżeństwo, rozwód, opiekę nad dziećmi i inne kwestie związane z życiem rodzinnym, co ma istotne znaczenie dla formułowania zaleceń duszpasterskich i interpretacji zasad moralnych w kontekście prawa. Medycyna przyczynia się, poprzez swoje badania, do lepszego zrozumienia zdrowia psychicznego i fizycznego członków rodziny oraz wpływu chorób i zaburzeń na życie rodziny. Pedagogika analizuje procesy wychowania i edukacji w rodzinie, co ma kluczowe znaczenie dla kształtowania wartości i postaw w małżeństwie i rodzinie.

Ekonomia bada aspekty finansowe i ekonomiczne życia rodzinnego, co wpływa na stabilność i dobrobyt małżeństw i rodzin. Antropologia z kolei dostarcza spojrzenia na różnorodność kulturową i historyczną instytucji małżeństwa i rodziny, co pomaga zrozumieć uniwersalne i zmienne cechy życia rodzinnego.

W tym miejscu należy wspomnieć o integracji badań dotyczących małżeństw i rodzin w ramach odrębnej dyscypliny naukowej, jaką są nauki o rodzinie. Umożliwiają one holistyczne podejście do badania i rozumienia życia rodzinnego. Obejmuje to zarówno strukturalne i funkcjonalne aspekty małżeństwa

i rodziny, jak i ich wpływ na jednostki, społeczeństwo i kulturę. Nauki o rodzinie badają różnorodne tematy związane z małżeństwem i rodziną, takie jak dynamika relacji małżeńskich, procesy wychowawcze, role płciowe, zmiany w strukturze rodzinnej, wpływ czynników społecznych i kulturowych na życie rodziny oraz wyzwania związane z życiem rodzin w różnych kontekstach społecznych i kulturowych.

Integracja różnych dziedzin naukowych w ramach nauk o rodzinie umożliwia głębsze zrozumienie złożoności życia rodzinnego oraz dostarcza narzędzi do opracowywania praktycznych strategii i interwencji służących wsparciu rodzin w różnych sytuacjach życiowych. W ten sposób nauki o rodzinie przyczyniają się do rozwoju wiedzy oraz do formułowania polityki i programów społecznych związanych z promocją zdrowych i funkcjonalnych rodzin, a także poszukiwania skutecznych narzędzi pastoralnych.

Współpraca teologii praktycznej małżeństwa i rodziny z tymi dziedzinami pozateologicznymi pozwala na holistyczne podejście do badania życia małżeńskiego i rodzinnego, uwzględniając różnorodne aspekty ludzkiego doświadczenia i kontekstu społecznego. Integracja wiedzy z różnych dziedzin (nie tylko tych wymienionych powyżej) pozwala na lepsze zrozumienie i skuteczniejszą interwencję duszpasterską w obszarze małżeństwa i rodziny, dlatego teolog pastoralista nie może pomijać wyników ich badań, jednak zawsze uwzględnia je, prowadząc człowieka pewną drogą Objawienia Bożego.

Zakończenie

Studium interdyscyplinarne w zakresie rzeczywistości małżeńskiej jest bardziej konieczne niż w innych działach teologii z uwagi na fakt, że rzeczywistość małżeńska dziś, bardziej niż kiedykolwiek, jest przedmiotem studiów ze strony wielu dyscyplin, od psychologii do socjologii, od biologii do etnologii. Teolog pastoralista nie może nie analizować wkładu różnych dyscyplin naukowych we współczesną refleksję nad małżeństwem i rodziną. Uwzględniając napięcia między wymiarami osobowymi a wymiarami społecznymi rzeczywistości małżeńskiej i rodzinnej, chce wzbudzić u chrześcijańskich małżonków większą odpowiedzialność za zadania, jakie mają oni w Kościele i w społeczeństwie.

Troska Kościoła o rodzinę musi być przemyślana i skonfrontowana z postulatami współczesnej wiedzy. To szczególne zadanie podejmuje teologia praktyczna małżeństwa i rodziny, zastanawiając się nad problematyką rodziny w świetle Ewangelii i ludzkiego doświadczenia (por. KDK 46). Uprawiając teologię praktyczną trzeba zatem wziąć pod uwagę jej charakter interdyscyplinarny, zarówno w jego wymiarze wewnętrznym (*ad intra*), jak i zewnętrznym (*ad extra*).

Wyzwaniem stojącym przed teologią praktyczną małżeństwa i rodziny jest zatem przechodzenie od „zwykłej wielodyscyplinarności”, czyli jedynie posługiwania się badaniami innych dyscyplin, do „mocnej transdyscyplinarności”, polegającej na wywoływaniu wpływu na kierunki badań naukowych. Jest to zadanie szczególnie ważne współcześnie, kiedy – jak podkreślił Benedykt XVI – „brak jest mądrości, refleksji i myśli zdolnej dokonać syntezy wskazującej kierunek”¹¹. W tym kontekście istotną rolę odgrywa teologia, a zwłaszcza teologia praktyczna, która, unikając pokusy synkretyzmu naukowego, integruje badania poszczególnych dziedzin, zachowując tym samym cenną konstruktywność opartą na świetle Objawienia Bożego. W ten sposób przyczynia się ona do ugruntowania wizji małżeństwa i rodziny zgodnej z naturalnym zamysłem Stwórcy.

Słowa kluczowe: teologia praktyczna, interdyscyplinarność, małżeństwo, rodzina.

Bibliografia:

1. Benedykt XVI, *Caritas in veritate*, Watykan 2009.
2. Franciszek, *Veritatis gaudium*, Watykan 2017.
3. Kamiński R., *Teologia pastoralna*, t. 1, Lublin 2000.
4. Kamiński R., *Z metodologii teologii pastoralnej*, „Studia Nauk Teologicznych” 2 (2007), s. 235-250.
5. Majdański K., *Interdyscyplinarność w posłudze wobec prawdy o małżeństwie i rodzinie*, „Studia nad Rodziną” 1(2001), s. 19-33.
6. Merecki J., *Interdyscyplinarność teologii*, „Wrocławski Przegląd Teologiczny” 2 (2008), s. 165-176.
7. Mierzwiński B., *Współczesna koncepcja teologii praktycznej małżeństwa i rodziny*, „Teologia Praktyczna” 2 (2001), s. 89-103.
8. Ratzinger J., *Co oznacza teologia?*, [w:] idem, *Opera omnia*, t. 9, cz. 1, Lublin 2016, s. 327-333.
9. Tabaszewska J., „Wędrujące pojęcia”: koncepcja Mieke Bal – przykład inter- czy transdyscyplinarności, „Studia Europaea Gnesnensia” 8(2013), s. 113-130.
10. Wielebski T., Tutak M., *Meandry interdyscyplinarności teologii pastoralnej. Przyczynek do dyskusji*, „Teologia Praktyczna” 17(2016), s. 25-46.

¹¹ Benedykt XVI, *Caritas in veritate*, Watykan 2009, 31.